

Tadqiqot.uz

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

**SOHA LINGVISTIKASI: TILSHUNOSLIK
VA TIBBIYOT INTEGRATSIYASINING
MUAMMOLARI, YECHIMLARI HAMDA
ISTIQBOLLARI**

**10-NOYABR
2021**

BUXORO, UZBEKISTAN

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

SOHA LINGVISTIKASI:
TILSHUNOSLIK VA TIBBIYOT
INTEGRATSIYASINING
MUAMMOLARI, YECHIMLARI
HAMDA ISTIQBOLLARI
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari

Buxoro, 10-noyabr, 2021-yil

© Tadqiqot.uz

**MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIAL
EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

BUKHARA STATE UNIVERSITY

**LINGUISTICS OF DIFFERENT
FIELDS:
PROBLEMS, SOLUTIONS AND
PROSPECTS OF LINGUISTICS
AND MEDICAL INTEGRATION**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

Bukhara, November 10, 2021

**МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО
СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
УЗБЕКИСТАН**

БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

**ОТРАСЛЕВАЯ ЛИНГВИСТИКА:
ЗАДАЧИ, РЕШЕНИЯ И
ПЕРСПЕКТИВЫ
ЛИНГВИСТИКИ И
МЕДИЦИНСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ**

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ**

Бухара, 10 ноября 2021 г.

© Tadqiqot.uz

“Soha lingvistikasi: tilshunoslik va tibbiyot integratsiyasining muammolari, yechimlari hamda istiqbollari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari.–Buxoro: Tadqiqot.uz, 2021.

Buxoro davlat universiteti O`zbekiston Respublikasi oliy va o`rta maxsus ta`lim vazirligi, O`zbekiston Respublikasi innovatsion rivojlanish vazirligi, O`zbekiston Respublikasi sog`liqni saqlash vazirligi, O`zbekiston Respublikasi tadqiqot.uz. markazi, Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti bilan hamkorlikda “Soha lingvistikasi: tilshunoslik va tibbiyot integratsiyasining muammolari, yechimlari hamda istiqbollari” mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya o`tkazdi.

O`zbek, rus, ingliz tillaridagi mazkur konferensiya materiallarida tilshunoslikda til, shaxs, jamiyat munosabatlari tadqiqi muammolari va innovatsion g`oyalar tizimini shakllantirish istiqbollari; o`zbek tili tibbiyot leksikografiyasi va terminologiyasini rivojlantirish ijtimoiy zaruriyat; tibbiyot ta`limida lingvokulturologiya va psixolingvistikaning ahamiyati hamda dolzarbligi; tibbiy birliklarning lingvopoetik tadqiqi; amaliy filologiyani rivojlantirish kabi mavzular doirasida mulohaza yuritilgan.

Mas`ul muharrir

**filologiya fanlari doktori,
professor Abuzalova M.Q.**

Taqrizchilar

**filologiya fanlari nomzodi,
dotsent Nazarova S.A.**

**filologiya fanlari nomzodi,
dotsent G`aybullayeva N.I.**

**tibbiyot fanlari doktori (PhD),
dotsent Ixtiyarova G.A.**

**To`plovchi va nashrga
tayyorlovchi**

**pedagogika fanlari nomzodi,
professor Yuldasheva D.N.**

Mazkur to`plamga kiritilgan maqolalar va tezislarning mazmuni, statistik ma`lumotlar hamda bildirilgan fikr hamda mulohazalarga mualliflarning o`zlari mas`uldirlar.

© Buxoro, Tadqiqot.uz, 2021

Jigar bo‘lib boqdi necha mushfiq ko‘z,
Necha do‘st-yor topdim, necha birodar.

Esim tanib, menga “*Tog‘a*” degan so‘z
“Ota” degan so‘zga bo‘ldi barobar. [4,11]

“*Ketmon*” konsepti ham o‘zbek millatining o‘ziga xos faoliyatini ifoda etuvchi vosita bo‘lib, millatimizga xos mentalitetni, mehnatsevarlik, soddalik, kamtarlikni namoyon etadi:

Ko‘rib turibsanki, Uy buzmoqdaman,
Ketmon xizmatini Qilyapman bu kun.
Lekin or qilmayman, Xizmatmi-xizmat.

Zang bosgandan ko‘ra Bosay dedim chang.[4,99]

Paxta milliylik belgisi sifatida xalqimiz uchun bitmas-tuganmas boylik manbai deb qaraladi. “Paxta” konseptini shoir milliy mentalitetimizni namoyon etuvchi *stereotip*-mehnatkashlik, saxovatlilik, to‘kinlik, boylik ifodasi sifatida tasvirlaydi. Uning xalqimiz madaniy va moddiy hayotida tutgan o‘rnini shoir qo‘llagan “*sevgidek o‘lmas mavzu*”, “*oq po‘rsildoq*”, “*nur*”, “*gavhar*”, “*samar*”, “*dur*” kabi badiiy ifodalardan ham anglash qiyin emas:

Paxta... U sevgidek mavzudir o‘lmas,
U ilhom *chashmasi*-mangu *buloqdir*.
Ammo u chamanning ko‘ksida gulmas,
Yerning kaftidagi *oq po‘rsildoqdir*.

U jon rishtasidan yaralgan *samar*,
Chanoqqa jo bo‘lgan hovuch to‘la *nur*.
U manglay teridan yetilgan *gavhar*,
U nuri diyadan bino bo‘lgan *dur*. [4,17]

Haqiqatan ham, tilimizda aks etadigan shunday ifoda va birliklar borki, ular shunchaki chiroyli nutq vositasi emas, balki ular xalqimizning asriy qarashlari, ma’naviy hayotining asosi sifatida yuzaga kelgan, tasavvurimizda muhrlangan qadriyatlar, an’analar ifodasidir. Bu kabi birliklarning o‘z o‘rnida qo‘llanishi shoir Erkin Vohidov ijodining o‘ziga xos qirralarini, individual uslubini, xalqimizning milliy tafakkur tarziga mos uyg‘unlikni namoyon etadi.

Adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat-yengilmas kuch. Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. Saidova M., Qo‘ziyeva U. Lingvokulturologiya. –Namangan, 2017.
3. Xudoyberganova D. Matnning antroposentrik tadqiqi. – Toshkent: Fan, 2013.
4. Воҳидов Э. Достонлар. – Тошкент, 1973.
5. Adizova N.I. Ona tili umummillat mulkidir. journal.buxdu.uz. Buxoro-2020.
6. Adizova N.I. Erkin Vohidov-inson kechmishlarining mohir kuychisi//Journal Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – Toshkent, 2021.

Ўзбек тили миллий корпуси учун сўзлашув услубига хос сўзларни
теглаш масаласига оид

Дилрабо Қудратиллаевна Элова*

* Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети тадқиқотчиси

Аннотация. Ушбу мақолада қўлланиш доираси чегараланган сўзларни аннотациялашда изоҳли луғатда берилган пометаларнинг ўзига хос хусусиятлари ҳақида сўз юритилади. Жаргонлар ҳам асосан, сўзлашув услубида қўлланилгани боис бундай сўзларни услубий хосланиш доирасида автоматик ишлов бериш нуқтаи назаридан таҳлил этилади.

Калит сўзлар: *миллий корпус, тег, услубий тег, помета, сўзлашув услуби, жаргон*

Ўзбек тили корпусларида қўлланиш доираси чегараланган сўзлар ҳақидаги маълумотларни қидириш учун, аввало, корпус базасига сўзларнинг шундай хусусиятлари ҳақида теглар киритилиши лозим. Бунинг учун ўзбек тилининг изоҳли луғатида лексемаларга нутқ услубига тегишлилик ҳақидаги пометалардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Жаргонлар ҳам асосан, сўзлашув услубида қўлланилгани боис бундай сўзларни услубий хосланиш доирасида автоматик ишлов бериш нуқтаи назаридан ўрганамиз.

Ушбу мақолада қўлланиш доираси чегараланган сўзларни аннотациялашда изоҳли луғатда берилган пометаларнинг ўзига хос хусусиятлари ҳақида сўз юритилади.

Тилдаги сўзларнинг қўлланиш даражаси шу тил эгалари доирасида бир хил эмас. Баъзи сўзлар улар томонидан бирдек фойдаланилса, баъзилари эса маълум ҳудудда яшовчи ёки маълум касб-ҳунар билан шуғулланувчи кишилар нутқидагина қўлланади. Шу жиҳатдан ўзбек тили лексикаси икки катта қатламга бўлинади:

- 1) Истеъмол доираси чегараланган лексика;
- 2) Умумистеъмолдаги лексика.

Истеъмол доираси чегараланган лексика қўлланиш доирасининг чегараланиш характериға кўра уч турға бўлинади:

- 1) диалектал лексика;
- 2) терминологик лексика;
- 3) жаргон ваарголар.

Маълум ҳудудда яшовчи кишилар нутқиға хос бўлган, адабий тил лексикасига кирмайдиган сўзлар диалектал лексикани ташкил этади. Маълум диалект ва шева вакиллариға қўллайдиган бундай сўзлар диалектизмлар деб юритилади. Шеваға хос сўзлар маълум ҳудуднинг ўзига хос ҳудудий белгилари, ўзига хос луғат, грамматик, фонетик хусусиятларига эға бўлган сўзлашув тилини ҳосил қилади. Бундай сўз ва иборалар **шв.** белгиси билан ифодаланиб изоҳланган.

Масалан, **ШОТИ шв.** Нарвон..., **АВАРА шв.** Эвара., **АДА шв.** айн. ота **1. Ада, қозоз, қалам бергин деб, Гоҳ ёнимға келиб ўлтирар.** С.Жўра.

Шеваға хос сўзлар орасида ҳам омонимлик ҳодисасини кузатиш мумкин. Бундай сўзлар рим рақамлари билан белгиланиб, алоҳида-алоҳида изоҳланган. **АДРАМКАШ I шв.** Учи илмоқди катта жуволдиз.

АДРАМКАШ II шв. Ҳар қандай нарсаға бефарқ қарайдиган, лоқайд, кўкноринамо одам.[1. 1-том, 42-б.]

Бундай сўзлар ўзбек тилининг изоҳли луғатида шв. белгиси остида изоҳланган.

Масалан, **ЁБОН** шв. Дала, дашт. *Куз оқиоми тўшалар сокин, пичан ҳиди анқир ёбондан.* Ш. Раҳмон, Юрак қирралари. *Замбарак-лар ёбонда бекор гумбурлаган йўқ, Бекор оқмади қонлар.. ва ўлди мардоналар.* Миртемир.[1

ЖАЗБАР шв. Чизғич. *Қачон унинг уйига борса, Акмал катта оқ қозоғга термилиб, учигнадай қюиб очилган турли қаламлар, ҳар хил жазбар.шр билан нималарнидир ўлчаб, чи-зибўтирган бўлади.* М. Ҳазраткулов, Журъат.[1. 1-том, 65-б.]

Профессионал ва илмий терминлар (атамалар) терминологик лексикани ташкил этади.

Илм-фан, техника, қишлоқ хўжалиги ва бошқа соҳаларга оид тушунчаларнинг аниқ атамаси бўлган сўз ёки сўз бирикмаси термин (атама) дейилади. Ҳар бир фан, касб-хунар ўз терминларига, шу терминлар йиғиндисидан иборат лексикасига эга. Бундай махсус лексика терминология дебҳаматалади: физик терминология, лингвистик терминология каби.

Терминлар ёки атамалар муайян бир соҳага оид тушунчаларни аниқ ифода этувчи сўзлар бўлса-да, лекин бу сўзларнингқўлланиши шу соҳа кишилари доираси билан чегараланган бўлиши шарт эмас. Бунда икки ҳолатни кўриш мумкин:

1. Терминларнинг маъноси соҳага алоқаси бўлмаган кишилар учун ҳам тушунарли бўлади ва улар томонидан ҳам қўлланаверади.

2. Терминларнинг маълум қисми шу термин оид бўлган соҳа кишилари учун тушунарли бўлади ва шулар нутқида қўлланилади. Тилшуносликка оид: фонема, морфема, фон, валентлик каби.

Жаргонлар қўлланиши чегараланган лексика таркибига киради (frans. jargon). Касби, жамиятдаги ўрни, қизиқиши, ёшига кўра алоҳида ижтимоий гуруҳни ташкил этган кишиларнинг, асосан, оғзаки нутқида ишлатиладиган ва маъносини бошқалар кўп ҳолларда англаб етавермайдиган бирликлар жаргондир. Бундай сўзлар **жарг.** белгиси остида изоҳланган.

Масалан, **ЛИМОН** (юн. limoni) **1 бот.** Асосан жанубий мамлакатларда ўсадиган доимо яшил субтропик ўсимлик ва унинг тухумсимон сариқ нордон хушбўй меваси. *Лимон дарахти. Лимон солинган чой. Ҳозир Ўрта Осиёнинг жанубий қисмларида шакарқамиш, лимон сингари мевалар етиштирилмоқда. “Фан ва турмуш”.*

2 жарг. с.т. Миллион сўм (ушбу маъно “лимон” ва “миллион” сўзлари талаффузидаги ўхшашликка асосланган; дастлаб “рубль” учун қўлланган).[1.2-том, 581-б.]

ЛОЙЛАМОҚ 1 кам қўлл. айн. **лойқатмоқ 1.** *Душманларнинг тиниқ сувин лойласин. “Ҳасанхон”.*

2 жарг. Сотмоқ, пулламоқ. *Якшанбада эшагимни бозорга олиб бориб, ўттиз сўмга лойладим. «Муштум».*

3 жарг. Хуфия тарзда етказмоқ, билдирмоқ, “сотмоқ”. [1. 2-том, 590-б.]

Камситишни ифодаловчи сўз ва иборалар ҳам адабий тил учун хос бўлмаганлиги сабабли бундай сўзлар ҳам сўзлашув тилига мансуб. Камситишни ифодаловчи сўз, иборалар **камс.** белгиси билан белгиланиб,

изоҳланган. **Гувала бош** 1) гувалага ўхшаш чўзинчоқ бош; 2) **камс.** аҳмоқ, нодон. *Ватан хоинига ҳомийлик қилиб, ёлгон гапирганими? Эҳ, гувала бош.* С.Кароматов, Сўнгги бархан.[1. 1-том, 612-б.]

Кесатиқ, киноя англатадиган сўз, ибора **кест.** услубий хосликни ифодалайдиган белгиси билан белгиланган.

Масалан, **БИЛАРМОН** 1 Ҳар нарсадан хабардор, билағон, билимдон. *Билармон одам. Ўз ишига ақли етадиган, анчагина билармон бўлгани учун уни ҳам ёнимга ишга олдим.* Шукрулло, Сайланма. *Икки билармонни текширишга юбориб, олган маълумотим шуми?* Ҳ.Назир, Кўктерак шабадаси.

2 кест. Ўзини билимдон деб фахмлайдиган; ўзбилармон. *Ҳар вақт ўз гапини маъқуллашга, билармон бўлиб кўринишга уринади.* Газетадан.[1.-том, 308-б.]

БОЙВАЧЧА [бой + ф. - бола, фарзанд] 1 Бойнинг боласи, фарзанди. *Таниди: Мирзакомилбойнинг ўгли Миробид бойвачча.* Т.Ашуров, Оқ от. *Оғзи қийшиқ бўлса ҳам, бой гапирсин-у, бойвачча гапирсин.* А.Қодирий, Кичик асарлар. *Бойўгли – бойвачча, Оёғида – нўғайча.* “Бойчечак”

2 Бойларнинг болаларига мурожаатда ёки улар ҳақида гап борганда, уларнинг номи ўрнида ёки номига кўшиб ишлатилади. *Янги касб қуллуқ бўлсин, бойвачча.* А.Қаҳҳор, Қўшчинор чироқлари.

3 кест. Ўзини бой боласидек тутувчи. *Ёнида бир пул йўқ, Қиз сайлайди бойвачча.* Мақол.[1.1-том, 357-б.]

Нафрат, жирканиш англатадиган сўз ва иборалар **нафр.** услубий хосликни ифодалайдиган белгиси билан белгиланган.

Масалан, **АЖДА(Р)ҲО** 1 *айн.* **аждар** 1.

2 кўчма **нафр.** Қонхўр, ёвуз одам ҳақида. *Уни отган аскар аждаҳо Гитлернинг тишларидан бирини қоқиб ташилаган – инсоният олдидаги муқаддас бурчини бажарган бўлади.* А.Қаҳҳор, Иккиннинг бири.

ДАЛЛА [а.–воситачи; қўшмачи] **нафр.** Қўшмачилик билан шуғулланувчи, қўшмачи. *Кўп қизларнинг бўйи етган паллалар. Келтираркан сарой ичра даллалар.* Ҳабибий. *Ҳайдайдди қўшмачи деб, ҳеч ким йўлатмас уйга, Ажаб эмас аслида расвою далла бўлса.* Уйғун, Ҳаёт чақиради.

Сўкиш ёки койишни ифодалайдиган сўз, ибора **сўк.** услубий хосликни ифодалайдиган белгиси билан белгиланган.

Масалан, **БАЧЧАҒАР** [бачча + ғар] **сўк.** 1 Нафрат, ғазаб билан қаттиқ койишни ифодалайди. *Бой: ..хотинлик бўлиб қолганингга шукур қилсанг-чи, баччағар!* Ҳамза, Бой ила хизматчи. *Олиб бор, баччағарни! Қамаб кўй! – деб бақирди мингбоши.* Чўлпон, Кеча ва кундуз.

2 Енгил койиш, норозиликни ифодалайди. *Жилла курса, оқ соқолимни ҳурмат қилмади-я, баччағар.* «Ёшлик». – *Ма, баччағар, ҳазиллаб эдим, ҳазилни билмайсанми, – деб рўмолини қўлига берди.* “Ойсулув”.

ВАЛАД [а.– ўғил бола, ўғил; фарзанд] 1 *с.т.* эск. Шариат йўли билан никоҳланмаган ота-онадан туғилган бола; ҳароми.

2 **сўк.** Шундай шахсга нисбатли ҳақоратни билдиради; ҳароми. *Бора-бора мени менсимай қўяди бу валад!* М. Осим, Карвон йўлларида.

..электросушилка қилиб берайми, деб пичинг қилди. Қаёқда қилиб беради ўша валад. И.Раҳим, Ҳаёт булоклари.

ДАЖЖОЛ [а. йўлдан урувчи, фирибгар, ёлғончи] **1** Ислом динига кўра, киёмат яқинлашганда пайдо бўлиб, одамларни диндан, тўғри йўлдан оздирувчи, одамсимон бир кўзли махлуқ. Бу ҳикоядан вуҷудини ваҳима босиб, бошини кўрпага буркаб олди: *дажжол деган бир махлуқ кечаси билан тоғларни кемирармиш.* П.Турсун, Ўқитувчи. *Дажжолнинг бир кўзи кўр бўлар экан.* А.Қодирий, Обид кетмон.

2 кўчма Ўтакетган бешафқат ва фирибгар. *Дажжолда раҳм-шафқат бўладими – мени тоза калтаклашди, кечаси қочиб кетдим, Яхши бува.* Ж.Шарипов, Хоразм. *Сен қаттолларнинг қаттолсан, дажжолларнинг дажжолсан.* Ш.Рашидов, Асарлар.

3 сўк. Малъун, иблис, шайтон. *Мулла Рўзи Майсарага: Ҳа, мен ўлгани келдимми? Бир ёқдан жўнат қани, дажжол.* Ҳамза,

ДЎЗАХИ [ф.– дўзах азобига маҳкум, лойиқ; дўзахга тушган, лаънати] **1** дин. Дўзахга тушишга лойиқ бўлган гуноҳ ишлар қилган шахс, дўзахга маҳкум. [Имом:] *“Улар худонинг қаҳр-газабига учрайди, барчаси дўзахи”,* дер экан. Ҳ.Носирова, Мен ўзбек қизиман.

2 кўчма сўк., **қарғ.** Ёмон, бадфеъл кишига нисбатан қўлланади. *Ие, яхши таниймиз у кишини. – Бўлмаса, уста Баҳром ўша дўзахининг божаси бўлади.* М. Исмоилий, Фарғона т.о.

Хотин-қизлар нутқига оидх.-қ.услужбий хосликни ифодалайдиган белгиси билан белгиланган.

Масалан, **ГИРГИГТОН х.-қ.** Эркалаш ёки ҳурмат билдирувчи мурожаат шакли; маъно ва вазифаси жиҳатидан “айланай”, “ўргилай” сўзларига тўғри келади. [Нетайхон.] *Хожархон, гиргиттон, эккан дарахтларингни Обиджон акангизга кўрсатинг.* А.Қаҳхор, Тобутдан товуш.

Қарғиш сўзи, иборасини ифодалайдиган сўзлар **қарғ.** белгиси билан белгиланиб, изоҳланган. Масалан, **АКАШАК с. т. 1** Мушакларнинг қаттиқ тортишуви натижасида қўл-оёқларнинг йиғилиб, тортишиб қолиши. *Қўлинг акашак бўлсин! (қарғ.).*

2 Бирор аъзонинг (асосан, оёқ-қўлнинг) ҳаракатланмай қолиши билан кечадиган касаллик; шол. *Шундай нарсани бузсангиз, уволи тутиб, қўлгинангиз акашак бўлмайдимми! “Ёшлик”.*

3 Оёқ, қўлнинг қотиб, тараша бўлиб қолган ҳолати. *Оёқ-қўллари акашак, жағи тарракдай очилиб ётган мурдани кўриб, Ҳусния додлаб юборди.* Х.Султонов, Онамнинг юрти.

Акашак қилмоқ Оёқ-қўлни шундай майиб ҳолатга солмоқ. *Ҳисомхон хотинини уриб, қўлларини акашак қилиб ташлади.* К.Алиев, Миллат пешвоси.

Афти курсин Нафрат, қарғишни ифодалайди. *..куйдирган калладай иржаяди, уялмайди ҳам! Афти курсин.* К.Қаҳхорова, Чорак аср ҳамнафас.

БАЙТАЛМОН [байтулмол сўзининг маъно ва талаффуз жиҳатидан бузилган шакли] **с.т. қарғ.** Эгасиз, қаровсиз қолгур; сабил, ордона. *-Яғир ёстигингизни ерга қўйинг, – деди Холнисо [Бўтакўзга], – байталмонни мунча*

қучоқлайсиз. Мирмуҳсин, Чиниқиш. *Байталмон кетмон ярим пуд бўлса, жамул-жам бир ярим минг пуд дегин.* А.Қодирӣ, Обид кетмон.

Ҳақорат ифодалайдиган сўз, ибора**ҳақр.** белгиси билан белгиланиб, изоҳланган.

Масалан, ТҶЙМАГУР **ҳақр.**Бориға, берганға қаноат ҳосил қилмайдиган шахсга нисбатан қўлланади. *Тўймагур директор яна тери сўратибди.* С.Аҳмад, Юлдуз.

Эркалашни ифодаловчи сўз ва иборалар эркл. белгиси билан белгиланиб, изоҳланган.

Масалан, ХАҒТУМЧА 1 Хартум с. нинг кичр. эркл. шакли.

ТИҚИНЧОҚ Тиқин 1 с. кичр.-эркл. *Чол унинг қўлидан кўзачани олиб, оғзидаги тиқинчоқни очди.* С.Нуров, Оналар.

Хулоса қилиб айтганда, жаҳон корпус тилшунослигида грамматика ва лексикографияга оид барча тадқиқотлар матнларга асосланган бўлиб, улар тасвирий тил корпусида илмий исботланган. Матнларни табиий тилларда қайта ишлашнинг замонавий интеллектуал дастурий тизимларини ишлаб чиқиш катта лингвистик базани талаб қилади. Тил корпуси фойдаланувчи томонидан такроран фойдаланиш учун мўлжалланган, шунинг учун унда ишлатиладиган теглар лингвистик стандартлаштирилган бўлиши керак. Табиий тилни қайта ишлашда қўлланиш доираси чегараланган сўзларни теглаш алгоритмларни яратиш автоматик таҳлил ва таржимон дастурлари учун муҳим саналади, натижада матнларнинг маъно жиҳатдан сифатли таҳлил қилинишига эришилади.

Умуман олганда, бугунги кунда лингвистик билимлар тилдан амалда фойдаланиш имкониятига асосланиб мукамаллаштирилса ва шундай назарий манбаларга таянилиб, компьютер дастурлари формал ўзбек тили яратилса, келажакда барча турдаги дастур ҳамда электрон тизимларининг юзага келишига замин яратилади.

Адабиётлар:

1. Ўзбек тилининг изоҳли луғати: 80 000 дан ортиқ сўз ва сўз бирикмаси (А. Мадвалиев таҳрири остида). 5 жилдли. – Тошкент: ЎЗМЭ, 2002-2006.
2. Арипова А. Нотиқлик ва унинг лисоний-услубий воситалари.–Тошкент, Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети, 2007.
3. Маҳмудов Н. Ўқитувчи нутқ маданияти. Тошкент, 2007.
4. Добрушина Н.Р., Левинзон А.И. Национальный корпус русского языка в образовании// Cuadernos de Rusística Española. – 2006. – № 2.
5. Rizayev S. O‘zbek tilshunosligida lingvostatistika asoslari. – Toshkent: Fan, 2006.
6. Кутузов А.Б. Корпусная лингвистика. – (Электрон ресурс): Лицензия Creativecommons Attribution Share Alike 3.0 Unported (Электрон ресурс)-//lab314.brsu.by/kmp-lite/kmp-video/CL/CorporeLingva.pdf; Недошивина Е.В. Программы для работы с корпусами текстов: обзор основных корпусных менеджеров. Учебно методическое пособие. – Санкт-Петербург. –2006.
7. Sayfullayeva R.R., Mengliyev B.R., Qurbonova M.M., Raupova L.R., Abuzalova M.Q., Yo‘ldosheva D.N. Hozirgi o‘zbek tili. Darslik. – Buxoro: Durdon, 2021.–555 b. <http://library.ziyonet.uz/ru/book/119110>

Methodological approach in teaching process

Fayazova Dilfuza Sadillovna*

10.5281/zenodo.5685080

Abstract. This article describes the importance of perfectly organizing all skills in foreign language teaching. Modern methods and interactive methods will be carefully studied and applied. It is also important to increase the effectiveness of foreign language learning using modern methods, away from traditional teaching methods, and to use it as an effective teaching tool in the formation of language learning skills.

Key words: *teaching methods, techniques, communication, passive methods, active methods*

The teaching process is mainly based on two activities. They are imparting and receiving knowledge. In the first case, the teacher sends the information and the students receive it. Innovative methods are also involved in this process, and their goal is to evaluate the performance of teachers and students using new teaching methods and techniques, including the use of new teaching aids. It is known that the methodological approach to teaching foreign languages can be divided into three groups. They are passive methods, active methods as well as interactive methods. If we are talking here primarily about passive methods, it should be noted that in passive methods, the teacher is at the center of learning. He plays an active role, but the students are passive. Control can be done through questions, individual and control work, tests, etc., which can be useful if used by an experienced teacher.

Secondly, students are also active in Active Methods. Their role and activity in the process of interaction are equal. Students can ask questions; express their opinions with the teacher. Last but not least, it is the first interactive method or modernized form of approach active methods. Most teachers usually understand or envision cooperative action throughout the lesson. But here the focus should also be on internal actions. Learners need to have an internal motivation that motivates them to take an active part in active work or class. In an interactive way, the teacher's role is to focus students' activities on the lesson goal, which includes interactive exercises and tasks. Below are some types of interactive methods: Mental Attack. This is a technique for creating new ideas on a topic.

These methods encourage students to be creative in problem solving and express their ideas freely. Typically, different options for solving the problem are listed here. In a mental attack, the quantity of words is important, but the quality is not. The teacher should listen to all the words and not criticize them. Instead, it inspires students to give as many options as possible to solve the problem. The lack of criticism creates a favorable environment for students to express their opinions freely, and this certainly encourages them. At the end of the

* Teacher of "Foreign languages" department Bukhara Engineering-Technological Institute Bukhara dilfuzafayazova86@gmail.com

МУНДАРИЖА

Rasmiy ochilish. Tabriklar		
<i>Hamidov O.H.</i>	<i>Rasmiy ochilish</i>	6
<i>Inoyatov A.Sh.</i>	<i>Tibbiyot va til mushtarakligi</i>	8
<i>Daminov M.I.</i>	<i>Til va madaniyat</i>	9
<i>Qahhorov O.S.</i>	<i>Davlat tili - millatning tirik nafasi</i>	10
<i>Xuseynova A.A.</i>	<i>Soha lingvistikasini rivojlantirish – davr talabi</i>	11
<i>Aslonova E.S.</i>	<i>Государственный язык – неотъемлемая часть духовной национальной культуры государства</i>	12
Yalpi majlis ma’ruzalari		
<i>Mengliyev B.R.</i>	<i>Tilshunoslik samara bersin.</i>	15
<i>Abuzalova M.Q.</i>	<i>Lingvistika va tibbiyot hamkorligi ijtimoiy zarurat sifatida</i>	17
<i>Чудакова В.П.</i>	<i>Психология пациента и этика врача</i>	22
<i>Ixtiyarova G.A.</i>	<i>Ginekologik kasallikni ifodalovchi tibbiy terminlar talqini</i>	25
<i>Мўратбек В.Қ.</i>	<i>Professor Q.Jўbanov уеңбектериндеги сөзтаңым неғиздері (Q.Jўbanov сөзтаңымындағ ы лексикология мәселелері)</i>	27
<i>Adilova S.A.</i>	<i>Tilshunoslik va tibbiyot integratsiyasi (AQSHdagi ayrim universitetlar misolida)</i>	36
<i>Rajabov D.Z.</i>	<i>O'zbek tilini tadqiq etishda yangicha yondashuvlar</i>	40
1-sho'ba. Tilshunoslikda til, shaxs, jamiyat munosabatlari tadqiqi muammolari va innovatsion g'oyalar tizimini shakllantirish istiqbollari		
<i>Ahmedov B.Y.</i>	<i>Rus va o'zbek tillarida so'zlarning o'zaro tobe bog'lanishi: boshqaruv kategoriyasi</i>	42
<i>Akhmedov A.R. Po'latova S.M.</i>	<i>O'zbek shevalarini lingvo-geografik xaritalashtirish</i>	46
<i>Adizova N.I.</i>	<i>Leksik birliklarning milliy o'zlik ruhini ifodalashdagi roli (Erkin Vohidov dostonlari asosida)</i>	50
<i>Elova D.Q.</i>	<i>O'zbek tili milliy korpusi uchun so'zlashuv uslubiga xos so'zlarni teglash masalasig oid</i>	55
<i>Fayazova D.S.</i>	<i>Methodological approach in teaching process</i>	61
<i>Fayazova D.S. Shirinboyeva B.M.</i>	<i>Empowering languageskills through modern methods</i>	65
<i>Jo'rayeva D.R. Qo'shayeva N.E.</i>	<i>O'quvchilar va aholi imloviy savodxonligini rivojlantirishning dolzarb masalalari</i>	68
<i>Kurbonov A.M.</i>	<i>Tasks of effective use of the uzbek language</i>	71
<i>Mengliyev B.R. Hamroyeva Sh.M. Elova D.Q.</i>	<i>Qirg'iz va yoqut tili avtomatik morfoligik tahlil vositalari tajribasidan</i>	75
<i>Muxtorov E.M.</i>	<i>Vrach kasbiy mahorati tuzilmasida kommunikativ kompetentlikning o'rni</i>	79
<i>Мўратбек Б.Қ. Саламат Э.С.</i>	<i>Этнолингвистика – этностық болмысты ұлттық тіл арқылы таңым білу(Аймақтық лексика неғизінде). Ethnolinguistics- knowledge of ethnic identity through the national language (based on regional vocabulary).</i>	84
<i>Orifjonova F. Orifjonova M.</i>	<i>Critically discussing student teachers' ideas</i>	88

<i>Ortiqova G. H.</i>	<i>Harakat tarzi shakllari va nutq</i>	93
<i>Saduaqas N.A.</i> <i>Ibragimov T.A.</i>	<i>Qazaq tilindegi dybyys saykestigi turaly</i>	97
<i>Sayfullayeva R.R.</i> <i>Abuzalova M.Q.</i>	<i>Til – millat ma'naviyati va madaniyati takomilining bosh masalasi</i>	102
<i>Tosheva D.A.</i>	<i>The use of examples of folklore in the description of the person</i>	104
<i>To'yeva Z.N.</i>	<i>Bayon –o'quvchining yozma nutqini tartibga solish vositasi</i>	111
<i>Salomova M.Z.</i>	<i>The role of teaching speaking through technology</i>	116
<i>Shoimqulova M.Sh.</i>	<i>The integration of technology into language teaching</i>	121
<i>Sharipova F. N.</i>	<i>Integrating technology in teaching listening skills</i>	125
2-sho'ba. O'zbek tili tibbiyot leksikografiyasi va terminologiyasini rivojlantirish ijtimoiy zaruriyat sifatida		
<i>Nazarova S. A.</i>	<i>So'z birikmasi – tibbiy atamalar “bunyodkori”</i>	131
<i>Nazarova D.G.</i>	<i>Lexicographic problems of the uzbek language</i>	136
<i>Rajabov D.Z.</i>	<i>Tibbiy birliklarning elektron lug'atlari xususida</i>	139
<i>Sobirova D.R.</i>	<i>Qisqalik – samarali tibbiy reklama yaratishning muhim omili</i>	141
<i>Toirov G.I.</i>	<i>Shifokor nutqining lingvistik xususiyatlari</i>	146
<i>To'rayeva Sh.</i>	<i>So'z birikmasi tibbiy terminlar tizimida</i>	150
<i>Xamidova G.Y.</i>	<i>Особенности преподавания медицинской терминологии на уроках русского языка как иностранного</i>	153
<i>Xojiyeva M. Y.</i>	<i>Shaxsni tavsiflovchi so'z birikmalarining tibbiyotda qo'llanilishi</i>	157
<i>Yokubova Sh. Y.</i>	<i>Tibbiy matnlarda obyektli birikmalarning voqelanishi</i>	161
<i>Yuldasheva D.N.</i> <i>Chullieva G.T.</i>	<i>Тонина и тон звука как медицинский эфемизм</i>	164
<i>Navro'zova M.G'.</i>	<i>Tibbiy birliklar tadqiqi</i>	172
3-sho'ba. Tibbiyot ta'limida lingvokulturologiya va psixolingvistikaning ahamiyati hamda dolzarbligi		
<i>Ahmadova U.Sh.</i> <i>Bozorova G.Z.</i> <i>Mirjonov N.N.</i>	<i>Tibbiyot sohasida perifrazarlar</i>	174
<i>Абдуллина А.Б.</i>	<i>Мұқағали Мақатаев әңгімелеріндегі психологизм</i> <i>Psychologism in the stories of mukagali Makatayev</i>	179
<i>Adizova Nigora</i> <i>Adizova Nodira</i>	<i>Alisher Navoiyning tibbiy qarashlari</i>	182
<i>Gafurova N.T.</i> <i>Hikmatov N.I.</i>	<i>Значение языка в развитии высшего образования</i>	185
<i>G'aybullayeva N.I.</i>	<i>Tibbiy lingvistik birliklar platformasining amaliy ahamiyati</i>	190
<i>Hayitov Sh.A.</i>	<i>Alisher Navoiy tib ilmi va tabiqlar haqida</i>	195
<i>Haydarova N.A.</i>	<i>The importance of metaphors usage in medical discourse</i>	200
<i>Jumayeva M.</i>	<i>O'zbek xalq maqollarida tibbiy birliklarning qo'llanilishi</i>	204
<i>Kobilova F.T.</i>	<i>The problems of research on methods of foreign filology teaching with innovative approach</i>	207
<i>Raximov M. M.</i>	<i>Linguotherapy as the method of treatment</i>	211
<i>Xalikova M.X.</i> <i>Teshayeva M.Sh.</i>	<i>Shoshiyning tibbiyot ilmiga bag'ishlangan “qonuni bositiy” asarida mavjud ayrim tibbiy atamalarning lingvistik tahlili</i>	214
<i>Niyozova M.F.</i>	<i>Davriy nashrlarda tibbiyotga oid tasviriy vositalarning</i>	218

	<i>qo'llanilishi</i>	
4-sho'ba. Tibbiy birliklarning lingvopoetik tadqiqi		
<i>Yusupova D.Y.</i>	<i>Tilshunoslikda evfemizm hodisasi talqini (H.Xudoyberdiyeva she'rlari asosida)</i>	222
<i>Қалиев Е.М.</i>	<i>«Ант» драмалық дастанының тарихи және фольклорлық негізі Historical and folklore basis of the dramatic saga "The Oath"</i>	228
<i>Yuldasheva M.M.</i>	<i>Tibbiy pedagogik yo'nalish talabalarida milliy an'analar asosida bag'rikenglikni rivojlantirish</i>	232
5-sho'ba. Amaliy filologiyani rivojlantirish - davr talabi		
<i>Ashurbayeva R.Q.</i>	<i>Yosh avlodda tibbiy madaniyatni rivojlantirishda ona tili fanining ahamiyati</i>	237
<i>Istamova S. I.</i>	<i>Taqlid so'zlarning tibbiyotda qo'llanilishi</i>	241
<i>Qobilova A.B.</i>	<i>O'zbek va ingliz tili tibbiy perifrazalarining kognitiv-morfologik xususiyatlari</i>	245
<i>Toshtemirova S.</i>	<i>Tibbiyot lingvistikasi: vujudga kelishi, dolzarbligi, maqsad va vazifalari</i>	248